

РЕЦЕНЗИЯ

ПО КОНКУРС ЗА ПРОФЕСОР ПО СОЦИОЛОГИЯ В ИНСТИТУТА ЗА ИЗСЛЕДВАНЕ НА ОБЩЕСТВАТА И ЗНАНИЕТО НА БАН

ОТ
ПРОФЕСОР Д.Ф.Н. ПЕТЪР-ЕМИЛ МИТЕВ

Конкурсът за академичната длъжност „професор“, обявен в *Държавен вестник*, бр. 3/05.01.2018 г., е в професионално направление 3.1 *Социология, антропология и науки за културата* за нуждите на секция „Общество на знанието: наука, образование и иновации“ на ИИОЗ. Единствен участник в конкурса е доцент д.с.н. Светла Колева.

Кратки биографични данни за кандидата

Светла Йовчева Колева е родена на 15 септември 1962 г. в гр. Левски. Получава висше образование по специалност „Социология“ в Софийския университет „Св. Климент Охридски“ през 1984 г. През 1990 г. придобива научната и образователна степен „кандидат на социологическите науки“ (доктор), а през 2017 г. – „доктор на науките“ по социология. Работи последователно като научен сътрудник II и I степен, а от 2010 г. – старши научен сътрудник II степен в Института по социология, респ. Института за изследване на обществото и знанието на БАН. Към момента на участие в конкурса има 27 години трудов стаж по специалността. Избрана е за председател и ръководи успешно Българската социологическа асоциация (2009–2012 г.).

Светла Колева се отличава с изявени езикови умения: свободно владее френски, английски и руски език. Тези умения са развити в научни специализации, проверени и реализирани в лекционни курсове (Франция, франкоезична и англоезична Канада), в научно ръководство на магистри (Швейцария), на международни конференции, в научни публикации (в т.ч. съставителство на международни издания) и в преводи от френски на български и от български на френски език (ще подчертая трудността и значимостта на превода – текстове на Иван Хаджийски).

Представени материали по конкурса

Документацията на Светла Колева следва изискванията за конкурса.

Представени за рецензиране са публикации в две тематични области. Първата е „Социология и социални науки – теория и практика: общи проблеми, институционални

промени, дисциплинарно развитие” (14 публикации); втората – „Социални трансформации и граждански иновации” (5 публикации). От общо 19 публикации 10 са на френски, 7 – на български, една – на английски, една – и на български, и на френски език.

Авторката е предоставила резюмета на текстовете, справка за научните приноси и за забелязаните цитирания. Приложен е общ списък на публикациите след получаване на научното звание *доцент/старши научен сътрудник* през 2006 г., който включва две монографии (едната в съавторство); две съставителства на колективни монографии (в съавторство); пет съставителства на броеве на научни списания (две френски); шест статии в индексирани/реферирани национални списания (две в съавторство); седем статии в тематични сборници на български език (две в съавторство); шест публикации в чуждестранно или международно индексирано/реферирано списание; две – в чуждестранно нереферирано списание; девет статии/студии в колективна публикация, издадена от международно издателство (две в съавторство); шест други публикации.

Обемът на научната продукция категорично ***отговаря на изискванията за хабилитация като професор.***

Научен стил

Бих формулирал научния стил на Колева с три думи: компетентност, критичност, креативност.

Теоретична компетентност

В социологията научната ерудиция се измерва с обхвата на социологическите факти и на техните интерпретации от гледна точка както на самата социология, така и на други науки. Изследователските възможности са пряко обвързани със степента и качеството на ерудицията. Светла Колева се отличава с изключителна научна компетентност. Книгата ѝ „Социологията като проект” разкри задълбочено и точно познаване на българската социология – от логиката на развитието до детайли на борбите и проблемите, които го съпровождат. Големият ѝ труд върху следвоенната социология в Централна и Източна Европа впечатлява с проследяване и установяване не само на общите черти, но и спецификата на дисциплинарното изграждане в Полша, Унгария, България, СССР, Чехословакия. В представените за рецензиране трудове се откроява нов акцент: познаване на западната социология, при това не просто общото ѝ състояние, а авангардните полета на научни проблемни напрежения, търсения,

инновации. Типични примери са специалният брой на сп. „Социологически проблеми“ на тема *Hexegemonистичните социологии* и Numéro Thématique *Les nouveaux objets de la sociologie*, подготвени респ. с водещата роля и съучастието на Светла Колева.

Критичен подход

Сама по себе си богатата ерудиция не води задължително до творчески постижения. Съдържа изкушенията на академичната рутинност. Бариера срещу рутинизирането е критичната чувствителност. Светла Колева я притежава и изявява успешно в различни направления – от преосмисляне на дисциплинарната история по времето на държавния социализъм/тоталитаризъм до проблематизираното посттоталитарно обществено развитие и по-нататък към новите научни граници, междудисциплинното движение и епистемологичните решения през ХХІ в.

Специално ще отбележа, че в рецензираните трудове критичното мислене придобива и гражданска стойност. Това проличава особено в анализа на институционалната реформа в БАН.

Научни постижения

Територията, на която се разполагат основните работи на Светла Колева, бих определил като *култура на социологията*. С това понятие, използвано от Имануел Уолърстийн, означавам разбирането за призванието и може да се каже смисъла на социологията като наука и професионална дейност, за нейните граници и отношения с други научни дисциплини, с политическите идеологии и властовите институции, самосъзнанието и саморефлексията на социологията, респ. на учените като социолози. Културата на социологията е от първостепенно значение за изграждане на *социологическа култура* на обществеността в лицето на обществени дейци и политици, журналисти, хора на изкуството и културата, учени от различни области и активни граждани. Включва имиджа на социологията и способността да се разчитат, тълкуват и оценяват социологически данни, послания, текстове. Това е другата страна, обратната връзка в отношенията *социология–общество*.

Пътят на българската социология може да се проследи от създаването на предпоставки за култура на социологията (чрез освобождаването ѝ от протектората на вулгаризиран исторически материализъм) до разработки с висока стойност за науката като диалогичната социология на проф. Георги Фотев.

Основното научно постижение на Светла Колева е приносът ѝ за ново, по-високо равнище на културата на социологията в България. Географското ограничение е само акцент, защото приносът ѝ за социологията в Централна и Източна Европа е очевиден, а в по-широкия европейски смисъл – заявѐн.

Творческата палитра на Светла Колева поражавя с многообразието на сюжети и богатството на нюанси. Добре позната с трудовете си по история на социологията, тя се насочва логично към по-общи теми като паметта, очаквано към актуални проблеми като гражданската активност и до голяма степен изненадващо към частни въпроси като африканските студенти в България, град Пловдив в социалните науки, състраданието и гостоприемството като социални феномени.

Тъкмо на този широк терен се откроява средоточието на изследователските интереси.

В своята „голяма” докторска дисертация Светла Колева анализира развитието на социологията в Централна и Източна Европа, но не събитийната, а *рефлексивната* история. В представените за конкурса работи проличава по-нататъшното вграждане на преосмисления „тоталитарен опит” в съвременна култура на социологията – чрез обобщения за обществената и професионалната памет, методологически и морални изводи, чрез евристични заключения.

Вниманието на авторката се пренасочва към проблеми на посттоталитарното общество и научно развитие, а по-нататък – към новата когнитивна ситуация в глобалния свят на XXI в., предизвикана от „втечняване” на обществото (Бауман) и означена като „краят на познатия свят” (Уолърстийн). Ускоряването на обществената динамика и интеграционните процеси, особено съществени в Европа, са предизвикателство за културата на социологията.

Светла Колева навлиза дръзко и смело на тази територия. Анализира преосмислянето на границите на социологията в условията на научна интернационализация и ускорено междудисциплинно движение (7);¹ отварянето ѝ към трансгранични практики като литературата (13); формирането на „нехегемонистични социологии” и парадигма на „постзападна социология” (1). Достига до ключови теми като взаимоотношението на научната аргументация и аксеологическото отношение, повдига въпроси за „социологическото въображение”, за „новата познавателна чувствителност”, и по общо – за мястото на емоциите в социологията.

---

¹ В скоби са посочени номерата на представените за конкурса публикации според приложения от авторката списък.

Проблемната ситуация в съвременната социология произтича не само от мащаба на промените и тяхната скорост, но и от тяхната противоречивост. В този сложен контекст Светла Колева търси епистемологични опорни точки. Специално внимание заслужава епистемологичният анализ на резултатите от проекта *Европейско измерение/ European Dimension*. Авторката предупреждава, че търсенето на „европейска добавена стойност“ и пренасянето на тематичния център към крос- и транснационални проблеми практически negliжира до известна степен националната *differentia specifica*. Точна е и принципната бележка: „Видяна в глобален план, европейската перспектива е само локална“ (7, с.82).

Частните теми, на които са посветени някои от представените работи, с малки изключения се вписват в мащабната социологическа визия на авторката. Така състраданието, гостоприемството и дори отношението към африканските студенти в България са разгледани в контекста на критично преценения тоталитарен и посттоталитарен социален, респ. социологически, опит.

Единството на научна и гражданска позиция е характерна черта и несъмнено достойнство на творчеството на Светла Колева. Категоричното отхвърляне на тоталитарната система – изразено и рационално, и емоционално, не я тласка към „демократичен“ конформизъм. Напротив, аргументира нейната актуална критичност. Насочва към изследване на съвременната гражданска активност и на това са посветени едни от най-ярките страници в представените трудове (18; 19).

Най-последно, но не на последно място, цялата колекция има и *научно-приложна поанта*: корелацията *дисциплинарна идентичност на социологията и нейната институционална реализация* (6) в контекста на академичната реформа (11).

Научните приноси, посочени в авторската справка, са описани точно. Постигнатите резултати са логично следствие от изследователския стил.

По своето съдържание творческото дело на доц. д.с.н. Светла Колева може да бъде измерено с международна мяра:

- по своята тематика;
- по своята компетентност;
- по своите приноси;
- по своята публика.

Изследователската дейност и качеството на научната продукция представят Светла Колева като *способен, изявен, навлязъл в своята творческа зрялост и получил международно признание социолог на европейска България.*

Критични бележки

Тезите на авторката са добре аргументирани. Само по изключение може да се срещне случай, който изисква корекция, при това относителна. Обобщението, че темата за спасяването на българските евреи е „изцяло отсъстваща от учебниците по история до 1989 г.” (4, 376), би било вярно, ако беше посочено „до 1982 г.”.

От концептуална гледна точка имам определени възражения по повод на използваното в някои работи понятие *тоталитарно общество/societe totalitaire*. Не е случайно, че създателите и адептите на теорията за тоталитаризма предпочитат да говорят за *тоталитарен режим, тоталитарна власт, тоталитарно управление, тоталитарна система*. Определението „тоталитарно общество” се среща още в изследвания преди Втората световна война (напр. Peter Drucker. *The End of Economic Man. The Origins of Totalitarianism*, 1939), но с ясно дефинирано съдържание. Събитията след 1989 г. показаха – чрез значението, което придоби докомунистическата история, – че различните източноевропейски страни са с различни национални общества, независимо от общия комунистически режим. Бих препоръчал на авторката при по-нататъшна работа върху следвоенната социология в Централна и Източна Европа да обърне внимание на оценката на Хана Аренд за процес на „детоталитаризация” след 1953 г. Т.нар. „перестройка” е финал на този процес, който знаменитата изследователка е уловила още в началото. Целият период 1953–1989 е белязан от сблъсък на детоталитаризацията с обратните, тоталитарни тенденции.

Обща характеристика на педагогическата дейност

Доц. Светла Колева успешно съчетава изследователската с преподавателска дейност. В Софийския университет „Св. Климент Охридски”, специалност „Социология”, води учебен курс по бакалавърската програма „Социологията в Централна и Източна Европа в периода 1945–1989: сравнителен анализ на дисциплинарните траектории” (от 2010 г. до сега); преди това (2009/2010) е чела лекции по „История на социологията: Генезис на националните социологически традиции” и „История на социологията след Втората световна война”, както и курс по магистърската програма на специалност „Европеистика” – „Методи на анализ в

социалните науки” (2005–2013). Доц. Светла Колева е преподавала и в Нов български университет („Идеи и фигури в българската социология”).

Светла Колева има дългогодишен опит от работа със студенти и докторанти извън България. Специално следва да се подчертае фактът, че системно изнася лекции и семинари на френски език в задгранични университети. Гост-преподавател е била в Университета в Тулуза – Льо Мирай, Университета в Отава, Университета на Квебек, Университета в Монктън, Канада. Повторните покани от едни и същи университети във Франция и Канада говорят сами по себе си за качеството на представянето ѝ.

Има достатъчно основания да се каже, че *като педагог Светла Колева е взела впечатляващо международен тест за преподавател по социология.*

Отражение на научните публикации в литературата

Научните публикации, представени за конкурса, са цитирани в български, чуждестранни и международни специализирани издания, в т.ч. международния калкулатор *Google Scholar* и др.

Заклучение

Напълно убеден съм, че обявеният конкурс за професор за нуждите на Института за изследване на общества и знанието на БАН може да завърши с положителен резултат.

Доц. д.с.н. Светла Йовчева Колева отговаря на всички изисквания и **препоръчвам да бъде избрана за професор по „Социология”** в професионално направление *3.1 Социология, антропология и науки за културата.*

26 април 2018 г.

Рецензент:

Проф. дфн Петър-Емил Митев